

Toni Malminen – Sakari Wuolijoki (toim.)

Oikeus,
kirjastot ja
kulttuuri

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

www.lakimiesyhdistys.fi

© Suomalainen Lakimiesyhdistys, kirjoittajat sekä kuvaajat ja kuvaoikeuksien haltijat

Kannen taideteos Outi Leinonen: *Opus*, keramiikkaa, 1998

Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen omistuksessa, julkaistu taiteilijan luvalla

Kuva: Jani Laukkanen

Kannen suunnittelu: Elina Malmi

Taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISSN-L 0356-7222

ISSN 0356-7222

IBSN 978-951-855-379-6

Oy Nord Print Ab, Helsinki 2019

Jyri Inha

Kukkien tanssi – oikeuden uninäytelmä

Kotikirjaston sohva on pehmeä, melkein upottava. Aamuauringon läikkä osuu sille sopivasti, lämmittäen.

Deutsche Blumengärtnerei. Sormeni hipaisevat vanhaa nahkaa; tunnen rosoisen pinnan ja tuoksun, joka nousee kellertävän harmaista sivuista, puolitoista vuosisataa sitten painetusta tekstistä. Katselen ympärilleni ja innostun kiirehtimään eteenpäin. Kukkaloisto kohoaa vierelläni ja aurinko hyväilee kasvojani. Nuuskamuikkusen hattu päässäni alan soittaa, huiluni ääni saa kukat tanssimaan. Ne ovat toinen toistaan kauniimpia ja niiden nimet vilisevät harmaiden sivujen piirroksissa. Pappa Anders opetti tätä, kaikkia näitä sivuja. Nii-in, hän vastaa ja hymyilee, ja kukat tanssivat ympärilläni.

Nousen vuorelle, oikeastaan vain kukkulalle, joka oli kauempaa näyttänyt korkeammalta. Sitten olen jo sisällä linnassa. Kirjaimet ovat vaikealukuisia ja paperi karheaa. Katson kuninkaallisen kanslian kirjuria ja vastaan ennen kuin hän ennättää kysyä: 1526. Olen ylpeä siitä, että muistan nuo numerot hänen kuninkaansa asetuskokoelman alkusivulta. En koskaan jaksanut lukea kokoelman pykälää, mutta vuosiluvun muistan hyvin. Tiedän, että haluaisin kosketella kirjan kansia, niiden tummaa, kupruilevaa päällystä, mutta kirjuri ei salli sitä. Hänen majasteettinsa on omaisuudestaan tarkka mies.

Wir können machen was wir wollen aber nicht wollen was wir wollen. En ole varma, kuuluuko oikein, terästä kuuloani. Laiha, poskipartainen mies heristää minulle sormiaan ja muistuttaa filosofiansa tärkeydestä oikean ja väärän ymmärtämisessä. Pessimistinen tahtoteoria on monessa 1800-luvun kansallistuvan oikeustieteen aikalainen, tiedän kyllä ja nyökkään. En kuitenkaan uskalla sanoa, että hän oli (en tiedä, miksi haluaisin puhua menneessä aikamuodossa) minusta parhaimmillaan neroa koskevissa lauseissaan; hän vaikuttaa kiukkuiselta. Katson häntä vaivihkaa ja horjahdan hänen koottujen teostensa reunalta – kolhaisen pääni johonkin ja putoan.

Putoaminen onkin oikeastaan myrsky. Hauska *myrsky*. Prospero on ystäväni – tai paremminkin sielunveli. Hänen kirjansa olen lukenut monta kertaa, aivan kuin vieressä olevan runoilijankin. *Yksityisiä asioita* on näköjään nyt lähinnä, mutta olkoon.

Ehkä hänen vaimonsa oli parempi runoilija, ainakin kirjailija. Linnut olivat hänen, ilman muuta. Värähdän muistaessani runoilijan sanat: hänen kuolemansa oli kuin minut olisi täytetty kylmällä vedellä.

Aurinko lämmittää taas, mutta kukkia en näe. Enkä muista, että minun pitäisi soittaa niille. Kävelen varovaisesti kronikan reunalla ja hyräilen. Passion loppukuoro on aina yhtä vaikuttava, niin sanotaan kronikassakin (jota en kuitenkaan nyt avaa). Mies, joka johti passion monta kertaa, katsoo minua jostakin, en oikein saa selvää, mistä. Kierrän *Viimeiset kuvat* kauempaa.

Sanaa oikeus käytetään yhteiskuntaelämän alalla useissa eri merkityksissä. Yhdistelmässä laki ja oikeus sillä tarkoitetaan jotakin meidän toimintaamme määräävää, jonka mukaan meidän on sovittava toimemme. Hups! Muistin sen vielä ulkoa! Viereeni tulee mies, jonka elämästä ja oikeudesta kirjoitin. Tai ei hän tulekaan viereeni; huomaan katselevani häntä istumassa työhuoneessaan, mukavasti keinutuolissa. Hän kyllä katselee minuakin, mutta puhuu samalla toiselle, nuorelle miehelle, joka istuu sivummalla, korkean kirjahyllyn vieressä. Vanhan miehen katse on ystävällinen, ja välillä hän nauraa heleästi. Nuorempi mies on oikeastaan kuvataiteilija, tiedän. Mutta tiedän myös, että olen lukenut hänen romaanejaan, joita vasten huomaan nojailevani. Hänen kirjojensa nimet olivat kadunnimiä, mutta en juuri nyt muista tarkemmin, eikä vieressäni olevissa sileissä kansissa lue mitään.

Kiipeän pitkän aikaa, sillä olen huomannut jotain ylempänä. Kumma kyllä, en tunne huimausta, vaikka minun täytyy olla jo korkealla. Kirja tekijänsä parhaimmaksi sanotusta elokuvasta on alempana, sen täytyy olla. Jotain on ylempänä; se on tummansininen ja selästään haalistunut. Tiedän jo, että minun on ryömittävä sisään; sitä ei ole avattu. Ehdin lukea hetken: *Tämä teos ei ole tarkoitettu yksinomaan lainopin opiskelijoille, vaan myöskin ulkomaisessa edustuksessa toimiville, sanomalehtimiehille ja jokaiselle kansalaiselle, joka harrastaa kansainvälisen elämän ongelmia.* Katson sisäänpäin, ja huimaus iskee: yritän heiluttaa käsiäni, mutta ne vain tunnustelevat tummansinisiä kansia. Tunnen, että minun pitäisi huutaa, mutten pysty. Sitten putoan, taas.

Päädyn *Sunnuntailapsen* viereen. Se ei ole freskomainen, se kertoo eräästä elämästä. Pahuus voi ryömiä esiin totuudesta ja oikeudesta niin kuin käärmeenmunastakin. Nimittäjä on muutakin kuin yhteinen. Freskomaisessa tarinassa pahuus kulkee huoneen poikki, sillä eihän elämää voi kuin peltoa ylittää. Luulen itkeväni, mutten näe missään kyyneleitä. *Ota pois tämä malja...*

Nyt! Jälleen kukkia! Haluan syleillä niitä, *tiedän* ryntääväni! Ojennan käteni, hurmiossa! Yhtäkkiä en näe mitään, mutta tiedän missä olen: sormieni päissä liukuu ohitseni kaunis nahkakantinen *Författningsamling*. Tiedän, että ne ovat vuodet 1876–1905. Ja *tiedän*, että ne liukuvat, arvokkaasti, tasaisella vauhdilla. Ennen kirjat olivat kauniita, kallisarvoisia kuin niissä kuviteltu oikeus.

En näe mitään, kunnes näen laihan tummatukkaisen miehen kirkkaanoranssia taustaa vasten. Postikortti on käyttämätön ja sen sisällä on portti *Linnaan*. Tunnen hänen tarinansa: hän työskentelee Työväen tapaturmavakuutuslaitoksessa ja pelkää isäänsä. Miksi kaikki tarinat on pitänyt oppia? Onko niin täytynyt olla?

Ehkä ei. Olen meren pohjassa ja huomaan etsiväni runoja. Löydän kirjallisen: *Dikter...* Minut valtaa salaperäisyys ja jätän löytämäni lauseen kesken. Liikun syvydessä vaivatta, kuin Nautilus. Tiedän, että sama mies kirjoitti kuriirista Irkutskiin. Muttei *Yöjunasta Lissaboniin*, jonka kautta päädyn Berniin. *Einsteinin aika* liikkuu suhteettomasti kuin mielikuvitukseni itseään ihaillessaan.

Kohtaan jossain pelottavia hahmoja, *Myrkyttäjättären, Swannin, Ylisyyttäjä, paroni von Andergastin, Idiootin...* horjahdan ja päätän, etten aio tavata heitä enää; *Inho* ja päättymättömät lauseet ovat vallanneet minut monta kertaa. Aivan kuin en olisi koskaan ollut muualla: päätän pysyä pystyssä ja toivotan ikävän tervetulleeksi. Täydellisyyteni kudoksen keskellä kukkii epävirallinen ruusu. Tiedän, tunnen, että minun pitäisi taas lukea *Elämän käyttöohjetta*.

– Jälleen joku... yritän kysyä, onko kyse vokaaleista, onko hän Z?! Tunnustelen hänen kasvojaan; hyllyt muuttuvat riveiksi, joilla on kirjoitusta, jotain, josta en saa selvää. Yritän tarttua kirjaimiin, mutta hän säikähtää ja kääntyy pois päin. Sitten näen hänen nimensä riiveillä, kirjainten seassa: *Elisabeth Costello!*

Minun piti pudota. Mutta kyse ei ollut normatiivisesta pakosta, vaan ennalta määrätystä valinnasta. Jos nyt valinta silloin on oikea käsite. Pandektit muistuvat mieleeni, samoin käsitelainopillinen kellokoneisto kotimaisittain. Joskus melkein litistyin niiden alle, enkä halua kokea samaa uudelleen. Mutta olen huolimaton: niiden muistijälki kaatuu nytkin päälleni ja palaa sitten paikalleen, koskemattomuuteen. Olen kolhittu: ei todellakaan mitään *soft lawta!*

Niin, laatikko onkin taikalaatikko, merkitysten antaja. Sovitut merkitykset luovat oikeuden mukaisuuden *mahdollisuuden* aivan kuten kuuluisassa *Lasihelmipelissä*. Pelaan ja ihas-tun! – Ja helmet ovat *Taikavuoren* mestarin sanoin mustia.

Tunnen taas olevani jotenkin liikkeessä, mutta sitten pysähdyn. Ymmärtääkseen tätä oikeutta lienee oltava ennen muuta juristi, päättelen, ja liityn laumaan. Hans Castorpin sairaus taitaa tarttua minuun, kun kohtaan *Miehen vailla ominaisuuksia*. Olenko taas itkemässä, joku kysyy minulta, ja säikähdän.

Mietin hetken ja ymmärrän, että kysyjä on peilikuvani. Kuinka miellyttävää onkaan vastata, hän sanoo ja hymyilee. Tiedän, että minun pitäisi kurkistaa peilin taakse, mutten uskalla. En halua kadottaa kaunista hymyä.

Olen taas liikkeellä, *liikkeessä*. Tiedän sen siitä, että tuossa lukee *Autio maa*. Suunta ei ehkä ole paras mahdollinen, mutta valinnan, suunnan illuusio on tärkeä säilyttää. Jos oikeat teot kiertyvät toisiinsa kuin *Valkoisen, kuivan kauden* niukat hedelmäpuut, totuus voi virkistää armon lailla. Arvelen, että *Pietarin mestari* tiesi tämän, ehkä tekijänsäkin.

Aution maan ja kielen maisemassa odottaa *Godot*. Tai trilogia, johon tarvitaan päättämätön, rajoittamaton moniäänisyys. Oikea ja tosi lienevät sukua oikeudelle ja totuudelle, miettivät Molloy ja Malone – jos *voisivat*. Valitako teema vai muunnelmat? Miten?

Hiljaisuus vaanii nyt kaikkialla ja olen varuillani. En enää erota oikeutta elämältä, tarinaa todelta. Pitäisikö palata? Minne?

Jotain putoaa lattialle, havahdun; auringonläikkä on jo kauempana ja minulla on vilu.